

Toholampi

TARKASTUSLAUTAKUNNAN

ARVIOINTIKERTOMUS
2023

SISÄLLYSLUETTELO:

1.	TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA VUONNA 2023	3
1.1.	Alkusanat	3
1.2.	Tarkastuslautakunnan tehtävät.....	3
1.3.	Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja tilintarkastajat.....	3
1.4.	Arvioinnin toteuttaminen	4
2.	TALOUELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI JA TULOKSELLISUUS.....	5
2.1.	Talousarvion toteutuminen tilikaudella	5
2.2.	Kuntakonserni	6
2.3.	Yhteenveto taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta.....	6
2.4.	Keskeiset tunnusluvut kunnan ja konsernin osalta	7
3.	Toiminnallisten tavoitteiden arviointi.....	9
3.1.	Hallinto-osasto	9
3.2.	Lomatoimen osasto	10
3.3.	Tekninen osasto	11
3.4.	Sivistysosasto	12
3.5.	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutuminen.....	12
3.6.	Yhteenveto toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta	14
4.	VUODEN 2022 ARVIOINTIKERTOMUKSEN HAVAINTOJEN JÄLKISEURANTA	15
5.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	16

1. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA VUONNA 2023

1.1. Alkusanat

Tarkastuslautakunta haluaa kiittää koko kunnan organisaatiota menneestä vuodesta. Vuosi 2023 piti jälleen sisällään paljon muutoksia niin maailmalla kuin Toholammin kunnankin organisaatiossakin. Hyvinvointialuemuutos vuoden 2023 alusta toi omat muuttujansa kuntamaailmaan, yleinen taloustilanne sekä maailmalla vallitsevia konflikteja unohtamatta, lisäksi pienen kunnan organisaation sisällä tapahtuvat henkilöstömuutokset saavat aina aikaan omat haasteensa. Kaikesta kuitenkin selvittiin hyvin yhteisellä tekemisellä.

Toholammilla järjestettiin valtakunnallinen evankeliumijuhla 30.6-2.7.2023. Tapahtuman aikana kävijämäärä oli noin 9000 henkeä. Yksi juhlan järjestämisen edellytyksistä oli, että seurakunta ja kunta ovat toimessa mukana. Juhlaa valmisteltiin syksystä 2022 alkaen toimikunnittain ja itse juhla-alue rakennettiin pääosin juhannuksen 2023 jälkeen.

Talkoolaisia kertyi ympäri maakuntaa ja juhlat saatiin kunnan ja seurakunnan hyvällä myötävaikutuksella ajoissa valmiiksi, ilman kaikkien osallistujien panosta olisi ollut liki mahdoton saada tapahtuma järjestettyä. Kunnan osuus käytännön järjestelyissä oli suuri ja apua saatiin kaikkeen missä auttaa voitiin. Kunnan kanssa toiminut saumaton yhteistyö saikin hyvää palautetta. Yhteistyössä toteutettu tapahtuma näytti miten ”Lampin henki” toimii ja asioita saadaan aikaan, kun puhalletaan yhteen hiileen.

1.2. Tarkastuslautakunnan tehtävät

Kuntalain 121 § mukaan valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisia pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

1.3. Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja tilintarkastajat

Toholammin kunnan ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja. Niiden toiminta on kunnan muusta organisaatiosta ja johdosta riippumatonta. Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat kunnanvaltuutettuja. Valtuusto on valinnut kokouksessaan 16.8.2021 toimikaudekseen 1.8.2021 - 31.5.2025 tarkastuslautakunnan, joka on arviointikauden 2023 ajan toiminut seuraavassa kokoonpanossa. Suluissa on ilmoitettu jäsenten osallistuminen kokouksiin arviointikaudella (kpl).

Varsinainen jäsen

Mika Olkkola, pj (4)

Marja Hylkilä, vpj (4)

Veijo Porkola (4)

Piia-Maria Rautiainen (2)

Henkilökohtainen varajäsen

Anna-Liisa Virkkala (0)

Ritva Laakso (0)

Juha Hirvinen (0)

Kimmo Virkkala (0)

Kunnanvaltuusto valitsi 27.6.2022 Toholammin kunnan vuosien 2022-2025 tilintarkastajaksi tilintarkastusyhteisö Oy SK-Reviisorit Ab:n, sopimuskauden jälkeen sopimusta on mahdollista jatkaa yhdellä optiovuodella. Vastuullisena tilintarkastajana arviointikaudella 2023 on toiminut JHT, HT Ilari Karhu ja tarkastuslautakunnan sihteerinä on toiminut JHT, HT Petteri Myllymäki. Tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle tilintarkastuksen toteutumisesta ja keskeisistä havainnoista.

1.4. Arvioinnin toteuttaminen

Tarkastuslautakunta kokoontui arviointikauden aikana yhteensä viisi kertaa. Tarkastuslautakunnan työ on pohjautunut kunnallisen päätöksenteon sekä kunnanvaltuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen seurantaan ja tarkasteluun sekä viranhaltijoiden haastatteluihin. Arviointikauden aikana tarkastuslautakunnan kuultavina ovat olleet lomituspäällikkö, kunnanjohtaja, hallintojohtaja, sivistysjohtaja, tekninen johtaja ja taloussuunnittelija.

Tarkastuslautakunnan kauden 2023 ensimmäinen kokous oli 7.9.2023, siellä kuultiin kunnanjohtajan ajankohtaiskatsaus, merkittiin tiedoksi tilintarkastajan työsuunnitelman vuodelle 2023, sekä hyväksyttiin arviointisuunnitelma vuodelle 2023.

Kokouksessa 5.10.2023 kuultiin lomituspäällikön antama ajankohtaiskatsaus lomatoimen osalta, läpikäytiin kunnanhallituksen antama vastine arviointikertomukseen 2022 sekä laadittiin lautakunnan talousarvioesitys 2024.

Kokouksessa 13.12.2023 lautakunta käsitteli uudet sidonnaisuusilmoitukset, kuuli kunnanjohtajalta ja hallintojohtajalta talouden ajankohtaiskatsauksen ja talousarvioraamit 2024, sekä sivistystoimen ja teknisen toimen ajankohtaiskatsauksen.

Kokouksessa 15.3.2024 kuultiin kunnanjohtajan, taloussihteerin ja Heta-palveluiden kirjanpitäjän läpikäynti talouden toteuman 2023 osalta, sekä suunniteltiin arviointikertomuksen 2023 laadintaa.

Vuodelle 2023 asetettujen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden arviointi perustuu pääasiassa kunnanhallituksen laatimaan tilinpäätöskirjaan, lautakunnan kuulemisiin, pyydettyihin arviointilomakkeisiin sekä lautakunnan jäsenten havaintoihin heille toimitettujen toimielinten pöytäkirjojen perusteella.

Arvioinnin toteuttamisessa ja arviointikertomuksen laadinnassa on huomioitu tarkastuslautakunnan jäsenten esteellisyydet, kuten lautakuntien jäsenyydet/varajäsenyydet.

2. TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI JA TULOKSELLISUUS

2.1. Talousarvion toteutuminen tilikaudella

Tilikauden tulos

Kunnan tulos on 123 423 euroa ylijäämäinen ilman viemäriliikelaitosta (budjetoitu ylijäämä 91 400 euroa). Kunnan ylijäämä viemäriliikelaitos mukaan lukien oli 1 169 174 euroa, viemäriliikelaitoksen tuloksen olleen 1 045 751 euroa. Viemäriliikelaitoksen poikkeava tulos selittyy vuoden 2023 lopussa tehdyllä kaupalla, missä uusi yhtiö osti liikelaitoksen liiketoiminnan. Kaupasta johtuva voitto on kirjattu viemäriliikelaitoksen satunnaisiin tuottoihin. Ennen satunnaisia tuottoja viemäriliikelaitoksen tuotto oli 279 583 euroa alijäämäinen. Tulos oli budjetoitu 91 400 euroa alijäämäiseksi.

Verotulot ja valtionosuudet

Toholammin kunnan tuloveroprosentti oli vuonna 2023 9,11 %, vuoden 2022 tuloveroprosentti oli 21,75. Muutoksen veroprosenttiin selittää hyvinvointialueiden toiminnan käynnistäminen vuoden 2023 alusta. Kunnallisveroprosentit muuttuvat vuoden 2023 alussa historiallisesti. Sote-uudistuksen rahoituslaki määrää, että Manner-Suomen kuntien tuloveroprosentit laskevat 12,64 prosenttiyksikköä vuonna 2023 ja vastaava summa siirtyy valtion verotukseen. Verotulot ja valtionosuudet olivat yhteensä 10 771 545 euroa. Verotulot alittivat talousarvion arvioidusta 157 714 eurolla ja valtionosuudet alittivat talousarvion 118 697 eurolla. Verotulot ja valtionrahoitus vähenivät edellisvuodesta yhteensä noin 11 572 000 euroa.

Vuosikateen muodostuminen

Tilikauden vuosikate ilman liikelaitosta (tulos ennen poistoja) toteutui 1 199 363 euroa positiivisena: tilikauden tulot riittivät kattamaan tilikauden kulut. Budjetoitu vuosikate oli 872 659 euroa. Tilikauden toimintatuotot olivat 28 390 825 euroa (budjetoitu 28 567 906 euroa), vuoden 2022 toimintatuotot olivat 7 647 016,94 euroa. Tilikauden toimintakulut nousivat tilikaudella 37 717 462 euroon, kun vuonna 2022 vastaava lukema oli 28 230 189,97 euroa. *Toimintatuotot ja toimintakulut vuonna 2023 kasvoivat johtuen alueellisen lomituspalvelujen siirtymisestä Toholammin kunnan tuotettavaksi. Toimintakatteen vertailu vuoteen 2022 on mahdotonta, koska sote- ja pelastuspalvelujen siirtyminen myötä hyvinvointialueelle siirtyivät myös määrärahat ja kustannukset. Vuodet 2022 ja 2023 eivät tästä syystä ole vertailukelpoisia keskenään.*

Toimintakulut alittivat arvioidun (sis. lisämäärärahat) 765 418 eurolla, talousarvion toteuman ollen näin 98,4 prosenttia. Henkilöstökuluissa toteuma oli 96,4 %. Myös palveluiden ostot olivat tilikaudella liki ennakoitua toteuman ollessa muutettuun talousarvioon nähden 93,4 prosenttia.

Investointien toteutuminen

Vuoden 2023 muutetussa talousarviossa investointeihin oli varattu yhteensä 1 342 000 euroa. Lopulliset investointimenot olivat 667 444,49 euroa eli noin puolet suunnitellusta. Kaikkia budjetoituja investointeja ei toteutettu vuoden aikana, ne toteutuvat joko tulevaisuudessa tai jätetään toteuttamatta.

Lainakannan muutokset

Toholammin kunnan lainakanta oli vuoden 2023 lopussa n. 7 miljoonaa euroa pienempi kuin vuoden 2022 lopussa. Vuoden 2023 lopussa kunnalla oli lainoja 3820 euroa asukasta kohden (v. 2022 5976 euroa) ja suhteellinen velkaantuneisuus oli 47,6 % (v. 2022 65,8 %)

Kuntien lainakannan keskimääräiset korkokulut kasvoivat kuitenkin huomattavasti markkinakorkoa hillitymmiin. Korkokulujen kasvulta on suojannut pääosin kiinteäkorkoisten lainojen käyttäminen. Korkokulujen voidaan olettaa kasvavan tulevina vuosina, kun kiinteäkorkoisten lainojen korot tulevat tarkistettavaksi, vaikka markkinakorot ovatkin laskeneet huipustaan. Markkinakorkojen ei odoteta palaavan vuoden 2022 tasolle. Rahoitusmarkkinoiden tilanne kasvatti toisaalta kuntien korkotuottoja noin 100 miljoonalla.

2.2. Kuntakonserni

Toimintakertomuksessa on tehty selkoa kuntakonsernia koskevista olennaisista tapahtumista sekä kuntakonsernin valvonnan järjestämisestä. Konserninohje on hyväksytty kunnanvaltuustossa 29.5.2017 § 20 ja se on tullut voimaan 1.7.2017.

Konsernin tilikauden vuosikate oli n. 2 725 000 euroa (2 733 000 € vuonna 2022) ja tilikauden poistot n. 2 643 000 euroa. Vuonna 2023 tehtiin 156 000 euron suuruisen arvonalenemakirjaus Asunnonhankinnan rivitaloista, lisäksi on tehty alaskirjaukset tuulivoimalalupien vuosien 2019 ja 2020 toteutumattomista rakennuslupatuloista.

Verojen jälkeen tilikauden tulos oli 62 000 euroa ylijäämäinen. Konsernin rahoitusasema heikkeni tilikaudella. Kun kertynyttä ylijäämää konsernitaseessa oli vuonna 2023 6 454 034,56 euroa, vuoden 2022 päätteeksi ylijäämää oli 6 452 219,28 euroa.

Konsernin lainakanta 31.12.2023 oli 22 812 000 euroa (v. 2022: 30 906 000 euroa). Konsernin omavaraisuusaste parani 5 %:ia tilikauden aikana, ollen 35 %.

2.3. Yhteenveto taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Kertynyttä ylijäämää on kunnan taseessa tilikauden 2023 päätteeksi n. 5 335 900 euroa, kun sitä vuotta aiemmin oli 4 166 700 euroa. Ylijäämän poikkeuksellisen kertymän selittää viemäri liikelaitoksen yhtiöittämisen vuoksi tehty liiketoimintakauppa. Kunnassa ei ole katettavaa alijäämää.

Sitovia määrärahoja ovat osastoittain netto ennen poistoja. Kunnan käyttötalouden osalta kokonaisuutena talousarvio alitettiin 439 236,61 eurolla. Alla on esitetty osastokohtaiset toteumat talousarvioon suhteutettuna, sitovuustason mukaisesti:

Osasto	TA+muutos	Toteuma 2023	Yli/ali
Hallinto	- 1 144 484,00	- 1 262 348,94	- 117 864,94
Lomatoimi	-	449 801,74	449 801,74
Tekninen	- 137 921,00	- 433 133,11	- 295 212,11
Sivistys	- 8 483 469,00	- 8 080 956,68	402 512,32

Hallinto-osaston osalta menoylityksiä tapahtui yhteensä 208 496,20 euroa, olennaisin ylitys tapahtui muiden palvelujen ostojen osalta (ylitys 212 700,79 euroa). Näistä suurimpana toimistopalveluiden ylitys (-180 188 €). Hetan kulut olivat paljon suuremmat mitä budjetoitu. Myös esim. asiantuntijapalvelut (-40 937 €) ja sosiaali- ja terveystyöpalvelut (-44 880 €) ylittyivät budjetoidusta. Hallinto-osaston toteutuneet tulot ylittivät budjetoidun 90 631,26 eurolla.

Lomatoimen osaston talousarvio toteutui liki arvioidun mukaisesti, tulototeuma ylitti budjetoidun 71 628,15 eurolla ja menot puolestaan jäivät 378 173,59 euroa arvioidusta. Lomatoimen alitus johtuu Melan maksamasta hallintorahasta, jota jäi käyttämättä. Sitä ei tarvitse palauttaa.

Teknisen osaston toteutuneet tulot alittivat talousarvion 710 826,44 eurolla, ruokahuollon myyntitulot tippuivat paljon johtuen hyvinvointialueuudoksesta vuoden 2023 aikana. Menot alittivat arvioidun 415 613,93 eurolla, muut toimintakulut ylittivät menoarvion 288 365,90 eurolla ja muiden palveluiden ostot 402 739,57 eurolla. Teknisen toimen kokonaisylitys johtuu WPD:n tuulivoimalupien alaskirjauksista vuosien 2019-2020 osalta, mitä ei oltu budjetoitu vuodelle 2023. Aikaisemmista luvista oli kirjattu tuloa ja saamista, nyt tilinpäätökseen 2023 nämä alas kirjattiin.

Sivistyksen alitus johtuu toimintatuottojen kasvusta +371 486 €. Josta merkittävimmät korvaukset kunnilta (+129 228 €) ja tuet ja avustukset (+170 281 €). Lisäksi palvelujen ostot eivät ole toteutuneet suunnitellusti vaan jäänyt käyttämättä +249 203 €, joista suurimpana sis. ateriapalvelu (+148 929 €) ja sis.muut palvelut (+60 000 €).

2.4. Keskeiset tunnusluvut kunnan ja konsernin osalta

Alla on esitetty keskeiset tunnusluvut kunnan sekä kuntakonsernin osalta vuosilta 2021–2023. Taulukon alla tunnuslukujen tarkoitukset ja koko Suomen kuntien tilinpäätösarvioiden 2023 keskiarvot* avattu.

Kunta	2023	2022	2021
Lainakanta €/asukas (t€)	3 820	5 976	5 585
Vuosikate/Poistot (%)	100 %	179 %	266 %
Investointien tulorahoitus (%)	167 %	112 %	108 %
Konserni	2023	2022	2021
Lainakanta €/asukas (t€)	8 004	10 654	9 579
Vuosikate/Poistot (%)	110 %	98 %	123 %
Investointien tulorahoitus (%)	133 %	74 %	89 %

*Alla esitetyt keskiarvot eivät ole lopullisia. Osa kunnista ei ole toimittanut tilinpäätöstietojaan määräaikaan mennessä, joten näiden kuntien tieto puuttuu. Lisäksi kaikki tiedot ovat tilintarkastamattomia.

Lainakanta €/asukas – Kunnan korollinen vieras pääoma asukasta kohden. Koko Suomen keskiarvo tilinpäätösennusteiden mukaisesti 3 323 €/as.

Vuosikate/poistot (%) - Kertoo kunnan tulorahoituksen riittävydestä. Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan/konsernin tulorahoituksen olevan riittävä. Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot. Koko Suomen keskiarvo tilinpäätösennusteiden mukaisesti 175 %.

Investointien tulorahoitus (%) - Kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä. Koko suomen keskiarvo 198 % (2022 tieto).

3. Toiminnallisten tavoitteiden arviointi

Tilikauden aikaisten tavoitteiden toteutumista on arvoitu tilinpäätöksessä laajasti. Alla on esitetty osastokohtaiset tavoitteet 2023, sekä tavoitteiden saavuttamiseksi tehdyt toimenpiteet ja tavoitteiden toteuma.

3.1. Hallinto-osasto

Henkilöstön työn ja osaamisen kehittäminen

Toimenpiteinä henkilöstön työn ja osaamisen kehittämisen parantamiseen päivitettiin koulutussuunnitelma ja sitä lähdettiin toteuttamaan. Muun muassa verkkokoulutuksia lisättiin ja otettiin käyttöön FCG:n koulutuspaketti. Lisäksi järjestettiin erinäisiä koulutuksia ja valmennuksia esihenkilöille ja johtajille. Henkilöstöä on pyritty kannustamaan osallistumaan koulutuksiin. Esihenkilö -ja päättäjien digipolut on otettu käyttöön, mutta käyttäjien aktiivisuus on ollut toistaiseksi matalaa. Yhdessä palveluntuottajan (FCG) kanssa on muistutettu palvelusta säännöllisesti ja osallistumisaktiivisuutta seurataan.

Työhyvinvoinnin kehittäminen

Työterveyshuollon kanssa tehtävää yhteistyötä kehitettiin ja tiivistettiin, kehityskeskusteluista saatua palautetta hyödynnettiin ja jatkotoimenpiteisiin ryhdyttiin, sekä teetettiin työhyvinvointikysely. Työterveyshuollon kanssa pidettiin säännöllisiä yhteistyöpalavereita keväällä ja alkusyksyllä, lisäksi työterveyshuollon kanssa toteutettiin yhteistyössä luentoja esihenkilöille työssäjaksamisen tueksi. Työhyvinvointikysely toteutettiin syksyllä 2022 ja kyselyn tulokset läpikäytiin henkilöstön kanssa tammikuun 2023 aikana.

Tasapainoinen kuntatalous

Taloutta seurattiin läpi vuoden tarkasti ja sitä pyrittiin suunnittelemaan pitkällä tähtäimellä, lisäksi osavuosisraportointia suoritettiin läpi vuoden. Vuoden aikana onnistuttiin rekrytoimaan uusi taloussuunnittelija. Valtiokonttorin talousraportointia kehitettiin yhdessä palveluntuottajan kanssa.

Ulkoistetut palvelut palkka- ja taloushallinto

Yhteistyötä Kuntien Hetapalvelut Oy:n kanssa tiivistettiin vuoden aikana. Yhteistyössä laadittiin prosessikuvaukset sekä pyrittiin jäntevöittämään kunnan omia prosesseja. Kuntien Hetapalvelut Oy:n kanssa on aloitettu palvelujen uudelleen käyttöönottoprojekti, jonka tavoitteena on saada palveluntuotanto sujumaan vaivattomasti. Talouden osalta on lanseerattu viikoittaiset yhteistyöpalaverit taloustiimin kanssa. Lisäksi talouden ohjausryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa, johon kuuluu lisäksi kunnanjohtaja ja hallintojohtaja

Työttömyysaste

Pitkäaikaistyöttömien määrää pyrittiin vähentämään aktiivisella työpajatoiminnalla. Kunnan työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö on jatkunut aktiivisena. Työpajatoiminta siirtyi kesäkuun 2023 alussa torin laidalta Artesaaniopiston tiloihin. Työpajatoimintaa kehitettiin aktiivisesti vuoden aikana.

Kunnan digitalisaatioasteen parantaminen

Vuoden aikana hankittiin kunnantalon tilanvarausjärjestelmä ja infran sisältöjen kehittämistä jatkettiin. Dynasty -järjestelmä päivitettiin ja lisäksi otettiin käyttöön sähköinen allekirjoitusmoduuli ja kokoushallinta -moduuli.

3.2. Lomatoimen osasto

Lomituspalvelut siirtyivät Toholammin kunnan toiminnaksi vuoden 2023 alusta. Lomituspalveluiden uudelleen järjestäminen ja palveluiden tuottaminen 1.1.2023 aikaisempaa laajemmalle alueelle on käynnissä.

Lomituspalvelujen tarkoituksena on turvata paikallisyksikön alueella olevien maatalousyrittäjien toiminta yrittäjien vuosilomien ja sijaisapujen aikana sekä turkistilojen toiminta yrittäjien vuosilomien ja lisävapaiden aikana.

Yhtenäiset toimintatavat

Lomituspalvelujen järjestämiseen liittyvien prosessien yhtenäistäminen ja kehittäminen saatiin alkuun vuoden 2023 aikana. Prosessikuvaukset tehtiin, ongelmakohdat pyrittiin tunnistamaan ja näitä pyrittiin kehittämään, lisäksi henkilöstölle järjestettiin koulutuksia.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että suuren organisaatiouudistuksen yhteydessä tiedonkulkuun kiinnitetään erityistä huomiota.

Lomitusnetin käyttö ja digitalisointi

Asiakkaita pyrittiin ohjaamaan kohti sähköisiä järjestelmiä ja heitä opastettiin Lomitusnetin käyttöön. Lisäksi uusien järjestelmien käyttöönotossa tarjottiin opastusta ja koulutusta. Sähköistäminen sujui melko hyvin, vuosilomahakemuksista 92 % tuli sähköisesti, mutta koulutusta sekä opastusta on lisättävä edelleen. Asiakkaiden lomitusnetin käyttö on lisääntynyt erityisesti vuosilomahakemusten kohdalla, mutta myös sijaisapuhakemuksista yhä useampi tulee Lomitusnetin kautta. Vuoden aikana käsiteltiin yli 2500 sijaisapupäätöstä. Asiakkaiden käyttöön on tarjolla suojattu sähköposti, jolla voi toimittaa mm. päätöksiin tarvittavia liitteitä.

Työturvallisuuden parantaminen

Tilojen työsuhdekartoituksia tehtiin vuoden aikana ja niitä pyrittiin lisäämään. Eteläisen tiimin alueella työsuhdekartoitusten tekeminen eteni aikataulussa, pohjoisen tiimin alueella rästejä on kertynyt jo edellisiltä vuosilta ja näitä ei saatu kurottua umpeen.

Älypuhelimet ja mobiilijärjestelmä otettiin käyttöön koko paikallisyksikön alueella jo tammikuussa. Keväällä otettiin käyttöön myös WPro-työturvallisuusjärjestelmä, jolla voi

tehdä sähköisesti ilmoituksia mm. työtaturmista ja läheltä piti -tilanteista. Järjestelmän kautta työtaturman tiedot lähetetään vakuutusyhtiön käsittelyyn.

3.3. Tekninen osasto

Rakennus- ja ympäristövalvonta ja kaavoitus

Rakennusvalvonta on järjestetty ostopalveluina Ylivieskan kaupungilta, lupapäätöksiä tehtiin yhteensä 101 kpl.

Tuulivoimatoimija Neoen oy:n jättämä 30 tuulivoimalan Takkukankaan tuulivoimapuiston kaavoitusaloite hyväksyttiin. Tuulikolmio Oy:n Pitkälehdon tuulipuistohankkeen osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja yva-ohjelma valmistunut, ja toimijan toimesta järjestettiin myös YVA-ohjelman yleisötilaisuus. Toholampi-Lestijärven tuulivoimapuiston tuulivoimaloita on uudelleen luvitettu alkuvuoden aikana. Jylkkä-Alajärvi voimajohtohankkeen osalta on käyty keskustelua ja WPD:n toimesta järjestetty kuulemistilaisuus. Kaavapäivitys ei ole vielä saavuttanut lainvoimaa Länsi-Toholampi ja Toholampi-Lestijärvi tuulipuis-toissa. Kaavapäivityksen tavoitteena on nostaa tuulimyllyjen kokonaiskorkeutta ja tehoa. Härkänevan osayleiskaava hyväksyttiin alkuvuoden aikana.

Kiinteistöjen ja teiden kunnossapito

Tilojen turvallisuutta ja terveellisuutta edistävää huolto- ja korjaustyötä on suoritettu useassa kiinteistössä. Kiinteistöjen ja teiden kunnossapitotöitä suoritettiin talousarvion ja esille tulleiden tarpeiden mukaisesti. Korjaustöitä on tehty myös KOY Toholammin vuokratilojen kiinteistöissä oleviin huoneistoihin.

Kuusistontien ja sen kevyenliikenteenväylän perusparantaminen kilpailutettiin ja työt aloitettiin syksyn 2023 aikana. Työt tulevat jatkumaan kevään ja kesän 2024 aikana. Valtion-avustusta haettiin kevyenliikenteenväylään välille Viitoja - Määttälä osuuksille, joissa ei ennestään ole kevyenliikenteenväylää tai olemassa olevaa "vanhaa tietä", avustusta ei kuitenkaan myönnetty.

Rakentaminen ja suunnittelu

Herman Ojalan koulun 2-vuotis määräaikaistarkistus on pidetty ilman suurempia huomautuksia. Kuusiston koulualueen hankesuunnitelmaa tehtiin vuoden 2023 aikana. Artesaanin ja metallipajan kauppa vahvistettiin maaliskuun lopussa. Vuonna 2022 aloitettu KV-hallin lastauslaiturin rakentaminen valmis-tui ja se otettiin käyttöön kevään aikana. Hakatiellä toimiviin eläinlääkäreiden tilojen yhteydessä olevia autotalleja laajennettiin kahdella tallipaikalla olemassa oleviin kunnan vanhoihin varastotiloihin.

Ruokahuolto ja siivousyksikkö

Ruokahuollon henkilöstöstä vuoden 2023 lopussa (koulut, päiväkotit ja sivukoulut ruokahuollon osalta) on 7,8 vakituista, joista 1 on opintovapaalla ja 1 on määräaikainen. Nykyisellä henkilöstömäärällä on pystytty hoitamaan sairauslomat ja talvikuukausien lomat, kesällä oli käytössä 2 kesäsijaista. *Yrityksistä huolimatta toimivaa sijaisreserviä ei ole pystytty hankkimaan eikä ruokahuollon kehittämiseen ole resurssit riittäneet.*

Siivousyksikössä vakituista työpanosta oli vuoden lopussa yhteensä 9,50, joista 1 on esihenkilön työpanos. Siivoustunteja 15 262,5 tuntia, joista esihenkilön tekemiä sijaisuuksia 424,5 tuntia (2,78 %). *Sijaisten saaminen on ollut edelleen haastavaa.*

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että resurssipulaan pyritään sinnikkäästi löytämään ratkaisuja työssäjaksamisen ja -viihtyvyyden turvaamiseksi.

3.4. Sivistysosasto

Sivistystoimen hallinto

Sivistyslautakunta kokoontui vuoden aikana kahdeksan kertaa, lautakunta toteuttaa päätöksin kuntastrategiaa.

Vuosittain haetaan hankerahoitusta hankkeille, joiden avulla edistetään palvelujen toimintaa, saatavuutta ja laatua sekä henkilöstön osaamista. Vuoden aikana 14 eri hanketta sai avustusta, lisäksi muutamia yhteishankkeita alueen kuntien kanssa toteutettiin.

Sivistysjohtaja on osallistunut Keski-Pohjanmaan henkilöliikennetyöryhmän työskentelyyn. ELY-keskus on hankkinut kokeiluluontoisesti mm. viikonlopun yhteydet Kannuksen rautatieasemalta Lestijärvelle ja takaisin. Niiden tarkoituksena on edistää liityntäyhteyksiä raideliikenteeseen mm. matkailijoille ja opiskelijoille.

Kasvatus- ja opetuspalvelut

Kouluterveyskyselyt teetettiin keväällä ja tulokset saatiin syyskuussa. Huolena on ollut osaltaan poissaolot kouluissa. Maakunnallisena yhteistyönä toteutettu koulupoissaolojen toimintasuunnitelma, mikä otettiin käyttöön elokuussa. Alakoulujen oppilashuoltotyöryhmässä laadittiin vuosikello, jotta voidaan tukea oppilaiden kouluhyvinvointia, vuosikello otettiin käyttöön elokuussa 2023. Elokussa alakoulujen työhyvinvointivastaavat laativat henkilökunnan työhyvinvoinnin vuosikellon, jota on lähdetty toteuttamaan heti.

3.5. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutuminen

Kuntien valtionosuuteen on vuoden 2023 alusta sisällytetty hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa HYTE-kerroin. Tämä tarkoittaa, että jatkossa osa kuntien valtionrahoituksesta määräytyy niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kertoimella halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Kunta vastaa jatkossakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä mm. varhaiskasvatuksen, opetuksen, nuoriso- kulttuuri- ja liikuntapalveluiden sekä työllisyyden edistämisen osalta. HYTE-kertoimen suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattoreiden, prosessi- ja tulosindikaattoreiden, perusteella. Prosessi-indikaattoreita on yhteensä 15 kappaletta ja tulosindikaattoreita kuusi. Yhden prosessi-indikaattorin perusteella tarkastuslautakunnan tulee jatkossa arvioida kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumista arviointikertomuksella kerran valtuustokaudessa.

Kunnan on lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 § mukaan valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus- ja suunnitelma.

Hyvinvointikertomuksessa kuvataan hyvinvoinnin nykytilanne ja hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan tavoitteet ja toimenpiteet kuntalaisten hyvinvoinnin parantamiseksi. Kunnassa tulee nimetä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä vastaava taho, joka Toholammilla on sivistyslautakunta. Kunnan eri viranomaisten sekä hyvinvointialueen tulee tehdä yhteistyötä kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tulee antaa tiedoksi hyvinvointialueelle sekä julkaista kunnan verkkosivuilla.

Laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valtuustokaudelle 2021-2025 on laadittu pääosin sivistys- ja hallinto-osaston yhteistyönä kuluvan vuoden aikana. Siinä on hyödynnetty edellisen valtuustokauden vastaavaa dokumenttia, jota on päivitetty tuoreen tilastotiedon avulla sekä huomioitu kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen asema vuoden 2023 aloittaneiden hyvinvointialueiden myötä. Laadinnassa on hyödynnetty FCG:n hallinnoimaa sähköistä hyvinvointikertomuksen työkalua, josta moni tilasto on saatu. Lisäksi on hyödynnetty Tilastokeskuksen ja THL:n sekä valtakunnallisten MOVE-mittausten tuottamaa tilastotietoa.

Toholammin kunnanvaltuusto on hyväksynyt 8.4.2024 kokouksessaan kunnan laajan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman kaudelle 2021-2025, lisäksi valtuusto hyväksyi valtuustoryhmän tekemän esityksen, että viranhaltijat käynnistävät välittömästi hyvinvointisuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet hyvinvoinnin edistämiseksi ja että sivistyslautakunta tuo katsauksen toteutuneista toimenpiteistä kunnanhallitukselle vuoden 2024 loppuun mennessä. Tiedustelujen mukaan laajan kertomuksen ja suunnitelman laadinta jäi suunnitelmakauden loppupuolelle, sillä kunnan sisällä tapahtuneet henkilöstövaihdokset ovat hidastaneet tekemistä.

Tarkastuslautakunnan arviointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteista

Hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa 2021-2025 on arviointi edellisen hyvinvointikertomuksen 2017-2020 asetettujen tavoitteiden toteumaa. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että tavoitteet on pääosin toteutettu ja loputkin osittain, mitään tavoitteita ei ole kokonaan jäänyt toteuttamatta. Koronavuodet toivat tähänkin omat haasteensa. Osa toteutuksista on vielä kesken, mutta suunnittelu tähtää toteutukseen.

Tehostettu puuttuminen kouluissa tapahtuvaan kiusaamiseen on ollut yksi 2017-2020 kauden tavoite. Tavoitteeseen on päästy ja kiusaamiseen on pystytty puuttumaan enemmän, sekä koettu kiusaaminen kyselyiden mukaan on vähentynyt. Vuoteen 2017 nähden esimerkiksi 8. ja 9. luokan oppilaiden kokemaa kiusaamista on vähentynyt. Aiemmin 65,2 % vastaajista ilmoitti, ettei kokenut kiusaamista lainkaan lukuvuoden aikana, kun osuus 2023 oli jo 81,6 %. Alakoululaisten osalta kehitys on ollut saman suuntainen, osuus on noussut 56,3 % ollen nyt 76,5 %

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että kiusaamiseen kyetään puuttumaan paremmin ja että kyselyiden perusteella kiusaamiskokemukset ovat vähentyneet. Lautakunta pitää tärkeänä, että seuranta on jatkuvaa. Tarkastuslautakunta näkee huolestuttavana asiana sen, että Toholammin nuorista edelleen pienempi osuus kuin koko maassa on kouluterveyskyselyn tulosten perusteella raitis.

Suunnitelmakauden 2021-2025 yksi päätavoite onkin lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen. Keski-Pohjanmaan alueen kunnilla sekä hyvinvointialueella on yhteinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020-2024, jossa on päätetty

alueellisista ja kunnallisista tavoitteista. Toholammin osalta tavoitteet ovat selkeät ja toteutettavissa. Suunnitelman valmistumisen jälkeen on hyvinvointialueen ja kunnan välinen yhteistyö syventynyt mm. yhteisövaikuttavuuden toimintatavan käyttöönotolla. Ajatuksena on välttää lasten, nuorten ja perheiden “lähete-kulttuuria”, ja pyrkiä yhä useammin kokoamaan lapsen ja nuoren kannalta tärkeät toimijat yhteiseen pöytään lapsen ja nuoren asian ympärille, sekä tuottaa lasten ja nuorten hyvinvointia koskevaa tietoa Keski-Pohjanmaan lape-verkostossa.

Tarkastuslautakunta haluaa painottaa, että myös aikuisten hyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota.

Terve Suomi -tutkimuksessa (2022, THL) on kerätty tietoa väestön hyvinvoinnista hyvinvointialueiden tasolla. Tulokset ovat osin yleistettävissä myös Toholammin asukkaisiin. Keski-Pohjanmaan työikäisten vastaustulokset olivat valtaosaksi koko maata heikompia. Hyvinvointikertomuksen mukaan työikäisten osalta huolenaiheiksi nousi muun muassa maatalouden rakennemuutoksen heijasteet maatalousryittäjien ja heidän perheidensä hyvinvointiin. Maatalousvaltaisella paikkakunnalla maatalouden rakennemuutos aiheuttaa erityistä huolta. Maatalouselinkeinon kehitys Toholammilla noudattelee valtakunnallista kehitystä, tiloja lopetetaan ja jäljelle jäävien toimijoiden tilakoko kasvaa.

Vaikka kauden 2017-2020 tavoitteet on valtaosaksi toteutettu, haluaa tarkastuslautakunta painottaa, että myös kauden 2021-2025 tavoitteiden saavuttaminen vaatii paljon käytännön tekemistä ja yhteistyötä.

3.6. Yhteenveto toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta

Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan talousarvion tavoitteet ovat olennaisilta osiltaan toteutuneet. Vuosi 2023 oli erityislaatuinen, sillä SOTE-uudistuksen muutokset astuivat voimaan ja ne vaikuttivat kuntarakenteisiin läpi maan, lisäksi Toholammin kunta hallinnoi 1.1.2023 maatalousryittäjien ja turkisyrittäjien lomituspalvelujen järjestämistä 23 kunnan alueella Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaan eteläosissa, mikä vaati ennalta jo paljon valmistelua ja työtä käytännön toteuttamisen sujuvoittamiseksi. Toholammin paikallisyksikön alueeseen liitettiin Kaustisen, Kalajoen, Nivalan, Reisjärven ja Haapaveden paikallisyksiköiden alueet.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kuntastrategian 2022-2026 painopisteiden mukaisiin tavoitteisiin on osittain päästy ja osittain tavoitetta kohti ollaan menossa, mutta on tärkeää toteuttaa strategiaa päämäärätietoisesti ja suunnitellusti, jotta strategiassa linjatut tavoitteet saadaan toteutettua mahdollisimman hyvin.

Tarkastuslautakunta on huolissaan väkiluvun vähenemisestä ja pitää tärkeänä, että kunta huolehtii veto- ja pitovoimastaan.

Lisäksi lautakunta haluaa kiinnittää huomiota organisaation sisällä työhyvinvointiin ja -viihtyvyyteen, jotta vaihtuvuutta saadaan hillittyä ja pysyvyyttä luotua. Henkilöstön vaihtuvuus kuormittaa henkilöstöä ja rekrytointi sekä perehdytys vievät resursseja, jotka ovat jo ennestään rajalliset.

Tarkastuslautakunta edellyttää, että työhyvinvointikyselyn tulokset annetaan tarkastuslautakunnalle nähtäväksi tarkastuslautakunnan aloittaessa tilivuoden 2024 arvioinnin.

4. VUODEN 2022 ARVIOINTIKERTOMUKSEN HAVAINTOJEN JÄLKISEURANTA

Tarkastuslautakunta kiinnitti vuoden 2022 arviointikertomuksessaan huomiota mm. henkilöstön saatavuuteen ja pysyvyyteen. Kunnanhallitus totesi vastineessaan 11.9.2023, että työhyvinvointikyselyn tuloksiin on reagoitu johtamisen kehittämisellä mm. esihenkilökoulutuksin. Lisäksi esihenkilöiden käyttöön on otettu FCG:n Esihenkilön tuki - palvelu, joka on erityinen oppimisalusta ja tietopankki kunta-alan esihenkilöille. Lisäksi työssäjaksamista ja työhyvinvointia on tuettu järjestämällä kaksi tyky-päivää sekä tarjoamalla mahdollisuutta työntekijän bruttopalkkaan sisällytettävään verovapaaseen polkupyöräetuun. Kehityskeskusteluja tullaan pitämään säännöllisesti ja työhyvinvoinnin kehitykseen kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota. Hallinto-osastolla on valmisteilla lähtöpalautemenettelyn luominen osaksi palvelussuhteen päättymisen yhteydessä tehtäviä toimenpiteitä.

Tarkastuslautakunta kiinnitti vuoden 2022 arviointikertomuksessaan huomiota myös kunnan riskienhallintaan. Vuoden 2023 aikana talouspalveluiden ulkoistamisen muutosvaihe on saatu päätökseen ja prosesseja sekä toimintatapoja on hiottu. Lisäksi taloussuunnittelija saatiin rekrytoitua keväällä 2023. Toimintojen vakiintuminen mahdollistaa aiempaa suuremman huomion kiinnittämisen talouden suunnitteluun ja raportoinnin kehittämiseen ja rahoituksen hallinta on osana tätä toimintaa.

5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

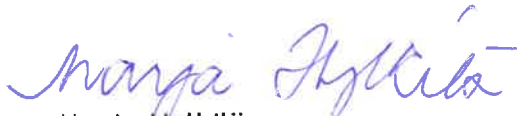
Tilinpäätöksen ylijäämä on 1 169 200 euroa, satunnaisiin tuottoihin sisältyy viemäriiikelayoksen kaupasta syntynyt kertaluontoinen 1 325 334,09 euron voitto. Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan oma toiminta on pääosin järjestetty taloudellisesti ja tavoitteiden mukaisesti. Kunnan toimintatuotot toteutuivat likimain talousarvion mukaisesti, toimintakulut toteutuivat talousarvioon verrattuna nettona 765 418 euroa pienempinä. Verotulot ja valtionrahoitus jäivät talousarviosta noin 276 400 euroa. Kunnan taseessa on kumulatiivista ylijäämää noin 5 335 900 euroa. Vaikka ylijäämäpuskuria on, tulee taloutta seurata ja suunnitella pitkällä tähtäimellä, huomioon ottaen mm. kunnan väkiluvun laskun.

Tarkastuslautakunta on suorittanut lakisääteisen arviointitehtävänsä ja jättää vuoden 2023 arviointikertomuksen kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto pyytää kunnanhallitukselta selvityksen arviointikertomuksessa esitettyihin asioihin, niin että ne voidaan käsitellä valtuuston syyskauden kokouksessa.

Toholammilla 15. toukokuuta 2024

Mika Olkkola
puheenjohtaja

Marja Hylkilä
varapuheenjohtaja

Piia-Maria Rautiainen
jäsen

Veijo Porkola
jäsen

